

КАЗАҚСТАН
ТҮРКІСТАН
30

SUSTAINABLE
DEVELOPMENT
GOALS

**«ЕЛ РУХЫ: ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АҚПАРАТТЫҚ МЕДИА КЕҢІСТІГІ»
атты халықаралық ғылыми-дістемелік конференцияның
ЖИНАҒЫ**

СБОРНИК
международной научно-методической конференции
**«ЕЛ РУХЫ: ИНФОРМАЦИОННОЕ МЕДИАПРОСТРАНСТВО
НЕЗАВИСИМОГО КАЗАХСТАНА»**

COLLECTION
of the International scientific and methodological conference
**«EI RUKHY: INFORMATION MEDIASPACE
OF INDEPENDENT KAZAKHSTAN»**

Астана, Алматы
22 желтоқсан 2021 жыл

✓

ратты ұсына бастады. Рейтерс мәлімдеуінше, агенттік әлемнің 85-тен астам елінде және АҚШ-тың 50 штатында вакциналардың қолжетімділігі мен заңдылығына қатысты сауалдарға жауап береді [14]. Мұндай құрылғылар әлі де жетілдіруді талап етсе де, қолданысы кенейіп, танымалдылығы арта беретіні анық.

Технологиялардың дамуы аудиторияға ұсынылатын контентті түрлендіруге де мүмкіндік береді. Мысалы, The Associated Press агенттігі 2019 жылы экологиялық мәселелерді зерттеуге бағытталған Nekton зерттеу тобы ұйымдастырған ғылыми жобаға қатысты. Үнді мұхитының 200 м. тереңдігінен тікелей эфирде жоғары сапалы бейне таратқан агенттік мұндай контент ұсынған алғашқы редакция болды. Бұл ретте журналисттер заманауи камералар мен жарықтандыру жүйесін қолданды [15]. Бұл қазіргі таңда журналист мақсат-міндеті анық болған жағдайда кез-келген ойды, жобаны жүзеге асыруға болатынын дәлелдейді.

Қорыта келсек, жаңа технологиялар қазіргі таңда редакция қызметінің кез-келген сатысында қолданылып, мүмкіндіктерін кеңейтуде. Сол мүмкіндіктерді пайдалануда қазақстандық редакциялар да батылдық пен белсенділік танытса, еліміздегі медиа саласының дамуына қосқан бір үлесі болар еді. Дегенмен, бұл ретте журналистің құқықтық, этикалық жауапкершілігіне қатысты жаңа мәселелер туындап жатқанын ұмытпай, сол мәселелерді редакциялар ескеріп, өз этикалық кодекстерінде қамтып, журналистеріне жеткізе білуі де қажет.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Fanta A. Putting Europe's Robots on the Map. University of Oxford, 2017
2. Marconi, Francesco; Siegman, Alex. The Future of Augmented Journalism: A guide for newsrooms in the age of smart machines, Associated Press, 2017.
3. O. Boyd-Barrett, T.Rantanen. The Globalization of news.
4. Рейтерс. Reuters News Tracer – Reuters News Agency (reutersagency.com) 15.05.2017
5. Рейтерс. The cybernetic newsroom: horses and cars | Reuters 12.03.2018
6. Associated Press. AP to automate men's college basketball game previews using Automated Insights 8.02.2019
7. Кульчицкая Д.Ю., Фролова Т.И. Компьютерные алгоритмы в работе российских информационных агентств (на примере ИА «Интерфакс» и «ТАСС»). Вестник Московского Университета. Серия 10. ЖУРНАЛИСТИКА. 2020. № 1.
8. Konstantin Nicholas Dörr, Katharina Hollnbuchner. Ethical challenges of algorithmic journalism. Digital Journalism. Volume 5, 2017, Issue 4, p. 404-419.
9. Weeks Lin. Media Law and Copyright Implications of Automated Journalism, Jipel No. 1, Vol.4, 2014
10. Ethical Journalism Network. An ethical checklist for robot journalism – Ethical Journalism Network. 15.03.2019
11. Ess Charles. Digital Media Ethics. Polity Press, 2020
12. American Society of Business Publication Editors. «AP's Tom Kent: The Time Has Arrived For Robotics Journalism Ethical Checklist». AP's Tom Kent: The time has arrived for robotics journalism ethical checklist – American Society of Business Publication Editors (asbpe.org) 3.05.2015.
13. Рейтерс. Reuters becomes first global news provider to offer content on Google News Showcase | Reuters 22.01.2021
14. Рейтерс. Reuters data to power new COVID-19 vaccine experience on Amazon Alexa worldwide – Reuters News Agency (reutersagency.com) 30.03.2021
15. Associated Press. AP pioneers new form of live underwater broadcasting on Indian Ocean science mission 12.03.2019

БҮКІЛТҮРКІЛІК МӘДЕНИ-АҚПАРАТТЫҚ КЕҢІСТІК: КОНВЕРГЕНЦИЯ ЖӘНЕ ИНТЕГРАЦИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ғалия Майкотова

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
Баспасөз және электронды БАҚ кафедрасының доценті, ф.ғ.к.

Әсел Әлім

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың
Баспасөз және электронды БАҚ кафедрасының аға оқытушысы

Халқымызда «Бармасаң, келмесең – жат боларсың» деген сөз бар. Барыс-келіс, алыс-беріс, әсіресе білім саласындағы ынтымақтастық бауырластықтың болашағы үшін аса маңызды. Сондықтан бұл тақырып бүкілтүркілік мәдени-ақпараттық кеңістікте тоқсаныншы жылдардан бастап көтеріліп келеді. Осы ретте 2013 жылы Түрік кеңесінің мұрындық болуымен Түркі университеттер одағының

дың тілі негізінде қалыптасуы мүмкін» деп жазылған екен. Ол кезде жазба әдебиет мейлінше жақын болғандықтан зиялылар да бірін-бірі еркін оқып, түсіне беретін. Дегенмен, бұл жоба дйттеген жеріне жете алмады. Кеңестер одағы жүйелі жұмыс жасады, ұлттардың әдеби тілдері қалыптасты. Бұл орайда пікірім, қазіргі түрлілігіміз – біздің байлығымыз. Дialectтілердің өзі үлкен қазынамыз. Негізінде, түркі тілдері бір-бірен аса алшақ жатқан жоқ. Құлақ үйренісе келе, түбір сөзге ден қойса, тамырлас жұрт бір-бірін түсіне кетеді. Әсіресе қазақ және түрік тілін білетін кісі түркі әлемінде тілмашсыз жүре береді», – дейді.

Жалпы, көк байрақ – күллі түркінің рәмізі. Көне түріктер өздерін көктен тарадық деп есептеген. Оның үстіне, көк – Қазақстан байрағының түсі. Қазақстан – Кеңесте жетекші ел, Тұңғыш Елбасы да Кеңестің құрушысы. Осыған байланысты тудың түсіне мүше мемлекеттер қарсылық танытқан жоқ. Көк туда күн орналасқан, бұл Қазақстан мен Қырғызстан туынан алынды. Оның ортасында ай мен жұлдыз бейнеленді, бұл да Түркия мен Әзербайжан туларынан алынды. Сондықтан бұл ту бір жағы түркі ынтымақтастығының рәмізі сияқты. Түркия және Қазақстан Президенттері Кеңестің Стамбулдағы кеңесіне арнайы келіп, туды көтеру салтанатына қатысты. Сонда Елбасы «бүгін көкке көтерілген көк байрағымыз әрқашан тек бнікте желбірей берсін» деген тілек айтты.

Түркі кеңесі – туыс мемлекеттердің терезесі тең ұйымы. Тіпті Кеңесті бірнеше түркі мемлекетінің саналы түрде құрған тарихтағы алғашқы ұйымы деп бағамдауға болады. Мұнда қатысушы елдердің ойлары да, дауыстары да бірдей. Дегенмен сарапшылар Қазақстанның Тұңғыш Президентін Кеңестің бас архитекторы деп бағалап, Қазақстанды Кеңестің ықпалды мүшесі ретінде көреді. Мұнда Түркі Академиясының, Түркі Кеңесінің, ТүркіПА және Ақсақалдар кеңесінің Елбасының ұсынысымен құрылуы негізгі фактор болып есептеледі. Содан болар, Түркия Президенті Абдулла Гүл мен Премьер-министр Режеп Тайип Ердоған Елбасын «түркі әлемінің дуайені һәм жетекшісі» ретінде бағалады. Жалпы, Түрксой-ға Қазақстан азаматының Бас хатшы болуы, Түрік Академиясының Астанада орналасуы және ТүркіПА Бас хатшылығының Қазақстан жағына өтуі де еліміздің түркі әлеміндегі ықпалын арттыра түспек. Сол сияқты еліміздегі сарапшылар мен ғалымдардың түркі әлеміндегі белсенділігі арта түсуде. Осы ретте Түрік-Азия стратегиялық зерттеу орталығының жиыны да көп міндеттерді атқарып отырғандығы қуантады.

Отарлық қамытын киіп есесі кеткен, алапат аштық пен репрессияда қынадай қырылған, құндылықтарынан көз жазып мәңгірттенген қоғам егемендікпен бірге ес жиып, еңсе тіктеді. Мұнда Астананың ықпалы ерекше. Жаңа байтақ арқылы қазақ «елдің иесі, жердің киесін» танытты. Жаңа астанамен бірге Ақмола – қазаққа, қазақ та қалалық ұлтқа айналды. Ол бұйығы тірлікке жан бітірді, сананы сілкіндіріп, сенімді ұялатты. Сонымен қатар, «Болашақ», «Мәдени мұра», «Нұрлы көш» сынды бағдарламалар жаңа сана қалыптастыруға ықпал етуде. Ойды отарсыздандыру үрдісі қазақ елінде қазақ тілі мен қазақ мәдениеті толық салтанат құрғанға дейін үздіксіз жалғаса береді. Қазір қазақ дамудың үшінші сатысына көтерілді. Ұлт ретінде ұйысқан халқымыз қастерлі Тәуелсіздігімізбен бірге ұлыс ретінде де орнықты. Енді қазақ елі Ұлы дала өркениетін жаңғырту дәуіріне кадам басты. Бұл ретте ұлыс – ұлттың бекем сауыты, сыртқы сипаты; мемлекет болу арқылы халық құндылықтарын сақтап, дәстүрін жалғастырады.

Ал «Мәңгілік Ел» мұратын қайта жалғау үшін ұлттың ұлы өркениеті жаңғыруы тиіс. Өркениетке айналмаған ұлыстың өрісі тар болады. Біз Ұлы өркениет жасағанбыз, демек болашақта оны заманға лайықтап жаңғырта аламыз! Бұл орайда қаперде ұстайтын бір жайт, тарихи тамырымыз тайпаларға барып тіреледі. Тарыдай шашырап кеткен туыс жұрттың өзегін құрайтын бұл іргелі ру-тайпалар өзге елде жұтылып кеткенімен қазақ жерінде қаз-қалпында сақталып қалған. Сондықтан қазақ елінің Ұлы көштердің қайнар бастауы, жадыны жаңғыртушы қарашанырағы һәм күллі дала өркениетінің жауапкершілігі жүктелген ата-жұрты екенін ұмытпаған абзал!

Әдебиеттер:

1. Назарбаев Н. Тарих толқынында. – Алматы, «Жібек жолы» баспа үйі, 2010. – 232 б.
2. Қазақстандағы ақпараттық үдерістер: тәуелсіздікті нығайтудағы БАҚ рөлі. Халықаралық ғылыми тәжірибелік конференция материалдары. Қазақ газеттері. А.: 2002, 475 б.
3. Бас редактор: Ерлан Сыдықов. «MANGI EL» халықаралық ғылыми-көпшілік тарихи журналы, – Алматы, «Pride Print», баспасы, 2013. – 108 б.
4. Гумилев Л. Көне түріктер. – Алматы: «Білім» баспасы, 1994.
5. Күлтегін Тонькөк: Ежелгі түркі руи жазбалары [Әдеби нұсқасын жасаған Қадыр Мырза Әли]. – Алматы: «Өлке» баспасы, 2001. – 144 б.
6. Сыздықов С.М., Селиверстов С.В., Сыздықова Ж.С., Джаферсой Н., Кара А., Қабылдинов З.Е. Н. Назарбаевтың Еуразиялық идеясы және түркі кеңістігі. Ұжымдық монография. – Астана: «Сарыарқа» баспасы, 2011. – 404 б. [орыс тілінде].